

DIREKTIVA VIJEĆA 2000/43/EZ
od 29. juna 2000.

o primjeni načela ravnopravnosti osoba bez obzira na njihovo rasno ili etničko porijeklo

VIJEĆE EVROPSKE UNIJE,

uzimajući u obzir Ugovor o osnivanju Evropske zajednice, a posebno njegov član 13,
uzimajući u obzir prijedlog Komisije¹,
uzimajući u obzir mišljenje Evropskoga parlamenta²,
uzimajući u obzir mišljenje Gospodarskog i socijalnog odbora³,
uzimajući u obzir mišljenje Odbora regija⁴,

budući da:

- (1) Ugovor o Europskoj uniji označava novu etapu u procesu stvaranja sve tješnjeg saveza između evropskih naroda,
- (2) se, sukladno odredbama članka 6. Ugovora o Europskoj uniji, Europska unija temelji na načelima slobode, demokracije, poštovanja ljudskih prava i temeljnih sloboda te vladavine prava, načela koja su zajednička državama članicama te da treba poštovati temeljna prava na način zajamčen Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, na način na koji ta načela proistječu iz ustavnih tradicija zajedničkih svim državama članicama kao opća načela prava Zajednice,
- (3) pravo svih osoba na jednakost pred zakonom i zaštitu svih osoba od diskriminacije predstavlja opće pravo priznato u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima, u Konvenciji Ujedinjenih naroda o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, u Međunarodnoj konvenciji o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije, u paktovima Ujedinjenih naroda o građanskim i političkim pravima te o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima, kao i u Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda čije su potpisnice sve države članice,
- (4) je važno poštovati takva temeljna prava i slobode, uključujući i slobodu udruživanja; u kontekstu mogućnosti pristupa robama i uslugama te pružanja roba i usluga, važno je poštovanje prava na privatnost i obiteljski život te transakcija koje se obavljaju u tom kontekstu,
- (5) je Evropski parlament donio brojne rezolucije o borbi protiv rasizma u Europskoj uniji,

¹ Još nije objavljeno u Službenom listu

² Mišljenje dostavljeno 18.05.2000 (nije još objavljeno u službenom listu)

³ Mišljenje dostavljeno 12.04.2000 (nije još objavljeno u službenom listu)

⁴ Mišljenje dostavljeno 31.05.2000 (nije još objavljeno u službenom listu)

- (6) Europska unija odbacuje teorije kojima se pokušava utvrditi postojanje odvojenih ljudskih rasa; korištenje termina 'rasno porijeklo' u ovoj Direktivi ne podrazumijeva prihvaćanje takvih teorija,
- (7) je Europsko vijeće u Tampereu, od 15. do 16. listopada 1999, pozvalo Komisiju da što prije donese prijedloge za provedbu članka 13. Ugovora o osnivanju Evropske zajednice s obzirom na borbu protiv rasizma i ksenofobije,
- (8) smjernice o zapošljavanju u 2000. godini, dogovorene tijekom sastanka Evropskoga vijeća u Helsinkiju, 10. i 11. prosinca 1999, naglašavaju potrebu jačanja uvjeta za stvaranje socijalno uključivoga tržišta radne snage osmišljavanjem politika čiji je cilj borba protiv diskriminacije prema skupinama poput etničkih manjina,
- (9) diskriminacija temeljena na rasnom i etničkom podrijetlu može ugroziti postizanje ciljeva iz Ugovora o osnivanju Evropske zajednice, a osobito postizanje visoke razine zaposlenosti i socijalne zaštite, podizanje životnog standarda i kakvoće života, gospodarskog i socijalnog povezivanja te solidarnosti kao i cilj razvoja Evropske unije kao područja slobode, sigurnosti i pravde.
- (10) je Komisija predstavila priopćenje o rasizmu, ksenofobiji i antisemitizmu u prosincu 1995,
- (11) je Vijeće 15. srpnja 1996. usvojilo zajedničku akciju (96/443/JHA) za borbu protiv rasizma i ksenofobije⁵ u skladu s kojom države članice nastoje osigurati učinkovitu pravosudnu suradnju s obzirom na kaznena djela koja se temelje na rasističkom i ksenofobnom ponašanju,
- (12) bi u cilju osiguravanja razvoja demokratskih i tolerantnih društava koja omogućavaju sudjelovanje svih osoba bez obzira na njihovo rasno ili etničko porijeklo, posebno djelovanje na polju diskriminacije temeljene na rasnome ili etničkome podrijetlu trebalo ići dalje od djelatnosti u svojstvu zaposlenika i samostalnih djelatnosti te pokrivati područja poput obrazovanja, socijalne zaštite, uključujući socijalnu sigurnost i zdravstvenu zaštitu, socijalne pogodnosti i pristup robama i uslugama te opskrbu robama i pružanje usluga.
- (13) bi, s tim ciljem, bilo kakva izravna ili neizravna diskriminacija koja se temelji na rasnome ili etničkome podrijetlu, s obzirom na područja koja pokriva ova Direktiva, trebala biti zabranjena na području cijele Zajednice; ova zabrana diskriminacije treba se odnositi i na državljane trećih zemalja, ali ne pokriva razlike u postupanju na temelju državljanstva i ničime ne utječe na propise kojima je uređeno pitanje ulaska i boravka državljana trećih zemalja te njihove mogućnosti za zapošljavanje i rad,
- (14) bi, kod primjene načela ravnopravnosti bez obzira na rasno ili etničko porijeklo, Zajednica trebala, u skladu s odredbama članka 3. stavka 2. Ugovora o EZ-u, nastojati ukloniti nejednakosti i promicati ravnopravnost muškaraca i žena, osobito zato što su žene često žrtve višestruke diskriminacije,

⁵ SL L 185, 24.07.1996, str. 5

- (15) je procjena činjenica na temelju kojih se može zaključiti da postoji izravna ili neizravna diskriminacija u nadležnosti nacionalnih pravosudnih ili drugih nadležnih tijela, u skladu s propisima nacionalnoga prava ili prakse; takva pravila mogu omogućiti utvrđivanje postojanja neizravne diskriminacije na bilo koji način, uključujući i na temelju statističkih dokaza,
- (16) je važno zaštititi fizičke osobe od diskriminacije na temelju rasnoga ili etničkoga podrijetla, države članice trebale bi omogućiti, ako je to potrebno i u skladu sa svojim nacionalnim tradicijama i praksom, zaštitu pravnih osoba ako su diskriminirane na temelju rasnoga ili etničkoga podrijetla njihovih članova,
- (17) zabrana diskriminacije ničime ne bi smjela utjecati na zadržavanje ili prihvaćanje mjera čiji je cilj sprječavanje ili naknada zbog nepovoljnijeg položaja koji trpi skupina osoba određenoga rasnoga ili etničkoga podrijetla, a takve mjere mogu dopustiti postojanje organizacija osoba određenoga rasnoga ili etničkoga podrijetla ako je njihov glavni cilj promicanje posebnih potreba tih osoba,
- (18) u vrlo ograničenim okolnostima, razlika u postupanju može biti opravdana ako karakteristika povezana s rasnim ili etničkim porijeklom predstavlja bitni i odlučujući profesionalni zahtjev, u slučaju da je taj cilj zakonit i da je takav zahtjev razmjern; takve okolnosti trebale bi biti uključene u informacije koje države članice dostavljaju Komisiji,
- (19) bi osobe koje su diskriminirane na temelju rasnoga ili etničkoga podrijetla trebale imati prikladna sredstva za pravnu zaštitu; kako bi se postigla učinkovitija razina zaštite, udruge ili druga pravna tijela trebala bi biti ovlaštena za pokretanje postupka na način koji utvrde države članice, kao zastupnici ili potpora bilo koje žrtve, ničime ne utječući na nacionalna postupkovna pravila koja se odnose na zastupanje i obranu pred sudovima,
- (20) učinkovita primjena načela ravnopravnosti zahtijeva odgovarajuću sudsku zaštitu oštećenika,
- (21) pravila o teretu dokazivanja moraju biti prilagođena u slučaju sumnje u postojanje diskriminacije; kako bi načelo ravnopravnosti bilo učinkovito primijenjeno teret dokazivanja mora se prebaciti na tuženika ako se takva sumnja potvrdi,
- (22) države članice ne moraju primjenjivati pravila o teretu dokazivanja na postupke u kojima istražne radnje provodi sud ili neko drugo nadležno tijelo; postupci o kojima je riječ oni su u kojima tužitelj ne mora dokazivati činjenice, nego istragu provodi sud ili nadležno tijelo,
- (23) bi države članice trebale poticati dijalog između socijalnih partnera i nevladinih organizacija o raznim oblicima diskriminacije i borbi protiv njih,
- (24) bi sama zaštita od diskriminacije na temelju rasnoga ili etničkoga podrijetla bila ojačana postojanjem jednoga ili više tijela u svakoj državi članici, nadležnih za analiziranje problematike, pronalaženje mogućih rješenja i pružanje konkretne pomoći žrtvama,

- (25) ova Direktiva utvrđuje minimalne zahtjeve, ostavljajući državama članicama mogućnost uvođenja ili zadržavanja povoljnijih propisa, provedba odredaba ove Direktive ne bi smjela poslužiti za opravdavanje bilo kakvoga povratka na lošije stanje u odnosu na stanje koje postoji u svakoj državi članici,
- (26) države članice trebale bi predvidjeti učinkovite, razmjerne sankcije za odvratanje od kršenja obveza utvrđenih u skladu s odredbama ove Direktive,
- (27) države članice mogu povjeriti upravama i radnicima, na njihov zajednički zahtjev, provedbu ove Direktive s obzirom na odredbe u okviru kolektivnih ugovora, pod uvjetom da države članice poduzmu sve nužne korake kako bi osigurale da u svakome trenutku mogu zajamčiti rezultate koje zahtijeva ova Direktiva,
- (28) je, u skladu s načelima supsidijarnosti i proporcionalnosti, utvrđenima u članku 5. Ugovora EZ-a, cilj ove Direktive osiguravanje zajedničke visoke razine zaštite od diskriminacije u državama članicama i da ga ne mogu u dovoljnoj mjeri postići države članice nego ga, zbog dimenzija i učinaka predviđenoga djelovanja, može bolje postići Zajednica, ova Direktiva ne prekoračuje nužne mjere za postizanje tih ciljeva,

DONIJELO JE OVU DIREKTIVU:

POGLAVLJE I.

OPĆE ODREDBE

Član 1.

Svrha

Svrha ove Direktive jest utvrditi okvire za borbu protiv diskriminacije na temelju rasnoga ili etničkoga podrijetla u cilju primjene načela ravnopravnosti u državama članicama.

Član 2.

Pojam diskriminacije

1. U svrhe ove Direktive, načelo ravnopravnosti označava nepostojanje izravne ili neizravne diskriminacije na temelju rasnoga ili etničkoga podrijetla.

2. U svrhe stavka 1:

(a) izravna diskriminacija postoji ako se prema nekoj osobi zbog njezina rasnoga ili etničkoga podrijetla postupa, ako se postupalo ili bi se postupalo nepovoljnije nego prema nekoj drugoj u sličnoj situaciji;

(b) neizravna diskriminacija postoji ako bi naizgled neutralna odredba, kriterij ili praksa doveli osobe određenoga rasnog ili etničkog podrijetla u posebno nepovoljan položaj u usporedbi s drugim osobama, osim ako se takva odredba, kriterij ili praksa objektivno mogu opravdati zakonitim ciljem, a sredstva za njegovo postizanje prikladna su i nužna.

3. Uznemiravanjem se smatra diskriminacija u smislu odredaba stavka 1. u slučaju neželjenoga ponašanja povezanog s rasnim ili etničkim porijeklom čiji je cilj ili učinak narušavanje dostojanstva osobe i stvaranje okoline u kojoj postoji zastrašivanje, neprijateljstvo, degradiranje, ponižavanje ili napad. U tom kontekstu, pojam uznemiravanja može biti utvrđen sukladno odredbama nacionalnoga prava i prakse država članica.

4. Uputa kojom se potiče diskriminiranje osoba na temelju rasnoga ili etničkoga podrijetla smatra se diskriminacijom u smislu odredaba stavka 1.

Član 3.

Područje primjene

1. U okvirima ovlasti prenesenih za Zajednicu, ova se Direktiva primjenjuje na sve osobe, kako u javnome tako i u privatnome sektoru, uključujući javna tijela, s obzirom na:

(a) mogućnosti obavljanja samostalne ili nesamostalne djelatnosti, uključujući i kriterije za odabir i uvjete pri zapošljavanju, bez obzira na granu djelatnosti te na svim razinama profesionalne hijerarhije, uključujući i napredovanje;

(b) pristup svim vrstama i svim razinama profesionalnog usmjeravanja, stručnog osposobljavanja, stručnog usavršavanja i prekvalificiranja, uključujući i praktično radno iskustvo;

(c) rad i radne uvjete, uključujući otkaz i plaću;

(d) članstvo i djelovanje u organizacijama radnika ili poslodavaca ili bilo kakvoj organizaciji čiji članovi obavljaju određeno zanimanje, uključujući i koristi od takvih organizacija;

(e) socijalnu zaštitu, uključujući socijalnu sigurnost i zdravstvenu zaštitu;

(f) socijalne pogodnosti;

(g) obrazovanje;

(h) pristup dobrima i uslugama te pružanje dobara i usluga dostupnih javnosti, uključujući onih na području stanovanja.

2. Ova direktiva ne pokriva razlike u postupanju koje se temelje na državljanstvu i ničime ne utječe na odredbe i uvjete za ulazak i boravak državljana trećih zemalja i osoba bez državljanstva na teritoriju država članica niti na bilo kakav postupak koji je povezan s pravnim statusom državljana trećih zemalja i osoba bez državljanstva o kojima je riječ.

Član 4.

Bitni i odlučujući profesionalni zahtjevi

Ničime ne utječući na odredbe članka 2. stavaka 1. i 2, države članice mogu propisati da razlika u postupanju koja se temelji na karakteristikama povezanim s rasnim ili etničkim porijeklom ne predstavlja diskriminaciju u slučajevima u kojima, zbog prirode određenih profesionalnih djelatnosti ili zbog konteksta u kojemu se one obavljaju, takve karakteristike čine bitni i odlučujući zahtjev kod obavljanja profesionalne djelatnosti, pod uvjetom da je cilj zakonit i da je takav zahtjev razmjeran.

Član 5.

Pozitivno djelovanje

U cilju osiguravanja pune jednakosti u praksi, načelo ravnopravnosti ne sprječava državu članicu da zadrži ili usvoji posebne mjere čiji je cilj sprječavanje ili naknada zbog nepovoljnoga položaja povezanoga s rasnim ili etničkim porijeklom.

Član 6.

Minimalni zahtjevi

1. Države članice mogu usvojiti ili zadržati propise koji su povoljniji za zaštitu načela ravnopravnosti od onih predviđenih u ovoj Direktivi.
2. Provedba ove Direktive ni u kojem slučaju ne može biti temelj za smanjivanje razine zaštite od diskriminacije koja već postoji u državama članicama na području koje pokriva ova Direktiva.

POGLAVLJE II.

PRAVNO SREDSTVO I PRIMJENA PRAVA

Član 7.

Odbrana prava

1. Države članice osigurat će da sudski i/ili upravni postupci za izvršenje obveza koje proistječu iz odredaba ove Direktive, uključujući i prikladne postupke za mirenje, ako ih smatraju potrebnima, budu dostupni svim osobama koje smatraju da su oštećene zbog nepoštovanja načela ravnopravnosti, čak i nakon prekida odnosa za koje postoji sumnja da je u njima postojala diskriminacija.
2. Države članice osigurat će da udruge, organizacije ili druga pravna tijela koja imaju, u skladu s kriterijima utvrđenima u njihovom nacionalnom pravu, zakoniti interes pri osiguravanju poštovanja odredaba ove Direktive, kao zastupnici ili potpora tužitelja i uz njegov pristanak, mogu pokrenuti sve sudske i/ili upravne postupke za izvršenje obveza koje proistječu iz odredaba ove Direktive.
3. Odredbe stavaka 1. i 2. ničime ne utječu na nacionalna pravila koja se odnose na vremenske rokove za pokretanje postupka s obzirom na načelo ravnopravnosti.

Član 8.

Teret dokazivanja

1. Države članice usvojit će sve nužne mjere, u skladu sa svojim nacionalnim pravosudnim sustavima, kako bi osigurale da, u slučajevima osoba koje smatraju da im je nanesena šteta zbog neprimjenjivanja načela ravnopravnosti te pred sudom ili nekim drugim nadležnim tijelom iznesu

činjenice koje omogućuju sumnju u postojanje izravne ili neizravne diskriminacije, teret dokazivanja da nije bilo kršenja načela ravnopravnosti leži na tuženoj strani.

2. Odredbe stavka 1. ne sprječavaju države članice da usvoje pravila o dokazivanju koja su povoljnija za tužitelje.

3. Odredbe stavka 1. ne primjenjuju se u kaznenim postupcima.

4. Odredbe stavaka 1, 2, i 3. primjenjuju se i na postupke pokrenute u skladu s odredbama članka 7. stavka 2.

5. Države članice ne moraju primjenjivati odredbe stavka 1. na postupke u kojima sud ili nadležno tijelo obavljaju istražne radnje.

Član 9.

Zaštita oštećenika

Države članice uvest će u svoje nacionalne pravne sustave sve nužne mjere za zaštitu pojedinaca od bilo kakvog nepovoljnog postupanja ili bilo kakvih nepovoljnih posljedica kao reakcije na podnošenje tužbe ili pokretanje postupka čiji je cilj prisila na poštovanje načela ravnopravnosti.

Član 10.

Obavještanje

Države članice osigurat će da o propisima donesenima u skladu s odredbama ove Direktive te odgovarajućim propisima koji su već na snazi budu obaviještene osobe na koje se oni odnose pomoću svih odgovarajućih sredstava na cijelome svojemu teritoriju.

Član 11.

Socijalni dijalog

1. Države članice će, u skladu sa svojim nacionalnim tradicijama i praksom, usvojiti odgovarajuće mjere za promicanje socijalnoga dijaloga između socijalnih partnera u cilju promicanja ravnopravnosti, uključujući i putem nadzora prakse na radnome mjestu, kolektivnih ugovora, kodeksa ponašanja te istraživanja ili razmjene iskustava i najbolje prakse.

2. Ako je to u skladu s nacionalnom tradicijom i praksom, države članice poticat će socijalne partnere, ničime ne utječući na njihovu autonomiju, da na odgovarajućoj razini zaključe sporazume kojima se utvrđuju pravila protiv diskriminacije na područjima iz članka 3. na kojima su mogući kolektivni pregovori. Ti će sporazumi poštovati minimalne zahtjeve utvrđene ovom Direktivom i odgovarajuće nacionalne mjere za njezinu provedbu.

Član 12.

Dijalog s nevladinim organizacijama

Države članice poticat će dijalog s odgovarajućim nevladinim organizacijama koje, u skladu s njihovim nacionalnim pravom i praksom, imaju zakoniti interes za pružanje doprinosa borbi protiv diskriminacije na temelju rasnoga ili etničkoga podrijetla u cilju promicanja načela ravnopravnosti.

POGLAVLJE III.

TIJELA ZA PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI

Član 13.

1. Države članice odredit će tijelo ili tijela za promicanje ravnopravnosti svih osoba bez diskriminacije na temelju rasnoga ili etničkoga podrijetla. Ta tijela mogu biti dio nacionalnih tijela za zaštitu ljudskih prava ili za zaštitu prava pojedinaca.

2. Države članice osigurat će da nadležnost tih tijela uključuje:

- ničime ne utječući na pravo žrtava i udruga, organizacija ili drugih pravnih tijela iz članka 7. stavka 2, pružanje neovisne pomoći žrtvama diskriminacije pri pokretanju postupka zbog diskriminacije,
- vođenje neovisnih istraživanja koja se odnose na diskriminaciju,
- objavljivanje neovisnih izvješća i izradu preporuka o svim problemima vezanima uz takvu diskriminaciju.

POGLAVLJE IV.

ZAVRŠNE ODREDBE

Član 14.

Uskladenost

Države članice usvojit će sve nužne mjere kako bi osigurale da:

(a) svi zakoni, uredbe i upravni propisi suprotni načelu ravnopravnosti budu stavljeni izvan snage;

(b) sve odredbe suprotne načelu ravnopravnosti uključene u kolektivne sporazume, pojedinačne ugovore o radu, pravilnike o unutarnjem redu poduzeća, u pravila o profitnim ili neprofitnim udrugama ili u pravila o samostalnim djelatnostima te organizacijama radnika ili poslodavaca, budu ili mogu biti proglašene ništavima i bez zakonske valjanosti ili da budu izmijenjene i dopunjene;

Član 15.

Sankcije

Države članice donijet će pravila o sankcijama koje se mogu primijeniti na kršenje nacionalnih propisa usvojenih u skladu s odredbama ove Direktive te sve nužne mjere za osiguravanje njihove primjene.

Predviđene sankcije, koje mogu biti isplata novčane naknade žrtvi, moraju biti učinkovite, razmjerne i moraju odvraćati od počinjenja kaznenoga djela. Države članice dostavit će Komisiji te propise najkasnije do 19. srpnja 2003. i obavijestit će Komisiju bez odlaganja o svim kasnijim izmjenama i dopunama tih propisa.

Član 16.

Provedba

Države članice donijet će zakone, uredbe i upravne propise nužne za usklađivanje s ovom Direktivom najkasnije do 19. srpnja 2003. ili mogu povjeriti upravama i radnicima, na njihov zajednički zahtjev, provedbu ove Direktive s obzirom na odredbe koje se nalaze u kolektivnim ugovorima. U oba slučaja, države članice osigurat će da uprave i radnici sporazumno uvedu nužne potrebne mjere do 19. srpnja 2003, a države članice moraju poduzeti sve nužne mjere koje će im u svako doba zajamčiti rezultate zahtijevane ovom Direktivom. One će odmah o tome obavijestiti Komisiju.

Kada države članice budu donosile ove mjere, one će sadržavati uputu na ovu Direktivu ili će se takva uputa navesti prilikom njihove službene objave. Načine toga upućivanja utvrđuju države članice.

Član 17.

Izješćivanje

1. Države članice priopćit će Komisiji najkasnije do 19. srpnja 2005. i svakih pet godina nakon toga, sve informacije koje su Komisiji nužne za podnošenje izvješća Europskome parlamentu i Vijeću o primjeni ove Direktive.

2. Izvješće Komisije uzet će u obzir, ako je potrebno, mišljenje Evropskog centra za nadzor rasizma i ksenofobije te gledišta socijalnih partnera i odgovarajućih nevladinih organizacija. U skladu s načelom jednakosti mogućnosti za muškarce i žene, u ovom će se izvješću, između ostaloga, donijeti procjena utjecaja poduzetih mjera na žene i muškarce. U svjetlu primljenih informacija, u ovo će izvješće biti uključeni, ako je to potrebno, prijedlozi za izmjenu i aktualiziranje ove Direktive.

Član 18.

Stupanje na snagu

Ova Direktiva stupa na snagu na dan njezine objave u *Službenom listu Evropskih zajednica*.

Član 19.

Primatelji

Ova je direktiva upućena državama članicama.

Sastavljeno u Luksemburgu, 29. juna 2000.

Za Vijeće,

Predsjednik

M. ARCANJO